

Agnieszka MATUSZEWSKA-PIERZYŃKA*

KAPITAŁOWO-WŁASNOŚCIOWE WARUNKI TWORZENIA SPÓŁEK PRACOWNICZYCH W POLSCE

(Streszczenie)

Zasadniczym celem opracowania jest przedstawienie wyników przeprowadzonych badań empirycznych, zmierzających do oceny stopnia spełniania kapitałowo-własnościowych warunków tworzenia spółek pracowniczych, z uwzględnieniem wykorzystania przez nie możliwości odstąpienia od konieczności spełnienia tych warunków. Badania empiryczne nad kapitałowo-własnościowymi warunkami tworzenia spółek pracowniczych zostały przeprowadzone wśród podmiotów z województwa mazowieckiego, które zawarły umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2004 i w niezmienionej formie kontynuowały działalność gospodarczą do końca 2011 roku. Analiza stopnia spełnienia kapitałowo-własnościowych warunków przez spółki utworzone dla przejęcia w odpłatne użytkowanie przedsiębiorstw państwowych została dokonana na dzień ich rejestracji w Rejestrze Przedsiębiorców, opierając się na dokumentacji Ministerstwa Skarbu Państwa. Przeprowadzone badania empiryczne pokazują, że choć spółki pracownicze spełniały kapitałowo-własnościowe warunki umożliwiające im przejęcie przedsiębiorstwa państwowego w odpłatne korzystanie, to stopień w jakim połowa z nich przekraczała ustawowo określone wielkości minimalne dla wartości kapitału zakładowego i wielkości udziału w nim inwestorów zewnętrznych był nieznaczny. Co więcej, warto podkreślić, iż korzystanie przez badane spółki pracownicze z możliwości odstąpienia od konieczności spełnienia kapitałowo-własnościowych warunków ich tworzenia odbywało się na niewielką skalę.

Słowa kluczowe: proces prywatyzacji; prywatyzacja bezpośrednia; oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania spółce

1. Wstęp

Procesy i efekty tworzenia oraz funkcjonowania spółek pracowniczych w Polsce wzbudzały i nadal wzbudzają wiele emocji, jak również nadziei płynących z realizowanych od wielu lat przekształceń własnościowych przedsiębiorstw

* Dr, Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki; e-mail: a.pierzynka@gmail.com

państwowych. Są to procesy i efekty wciąż obecne i bardzo ważne w polskiej rzeczywistości gospodarczej i społecznej. Przyjmowały one różne formy organizacyjne i prawne. Jedną z takich form i zarazem sposobem prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych jest oddanie ich majątku do odpłatnego korzystania na rzecz spółek pracowniczych¹.

Oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w ramach prywatyzacji bezpośredniej, które dokonywane jest na podstawie umowy zawartej ze Skarbem Państwa², może nastąpić na rzecz spółki, jeżeli spełnia ona łącznie następujące warunki³:

- do spółki przystąpiła ponad połowa ogólnej liczby pracowników przedsiębiorstwa państwowego;
- akcjonariuszami spółki są wyłącznie osoby fizyczne, chyba że minister właściwy do spraw Skarbu Państwa zezwolił na uczestnictwo w spółce osobom prawnym;
- opłacony kapitał zakładowy spółki nie jest niższy od 20% wysokości funduszu założycielskiego i funduszu przedsiębiorstwa w dniu, na który został sporządzony bilans za rok obrotowy poprzedzający wydanie zarządzenia o prywatyzacji bezpośredniej;
- co najmniej 20% akcji zostało objętych przez osoby niezatrudnione w prywatyzowanym przedsiębiorstwie państwowym, aczkolwiek minister właściwy

¹ Spółka kapitałowa utworzona przez pracowników prywatyzowanego metodą bezpośrednią przedsiębiorstwa państwowego w celu przejęcia w odpłatne użytkowanie jego majątku w literaturze przedmiotu nazywana jest spółką pracowniczą – por. **J. Baehr**, *Spółka z udziałem kapitałowym pracowników*, Polski Dom Wydawniczy Ławica, Warszawa – Poznań 1993, s. 52; **K. Górka**, *Samorząd pracowniczy w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, w: **R. Borowiecki** (red.), *Kierunki przekształceń własnościowych w gospodarce. Aspekt teoretyczno-praktyczny*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział w Krakowie, Kraków 1991, s. 91; **A. Jawłowski**, *Prywatyzacja pracownicza. Przemiany firm i ich załóg*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2001, s. 55; **P. Kozarzewski**, *Prywatyzacja bezpośrednia: stan prawny*, w: **M. Jarosz** (red.), *Prywatyzacja bezpośrednia. Inwestorzy. Menedżerowie. Pracownicy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1998, s. 25–26; **T. Zwierzyńska-Buballo** (red.), *Leksykon prywatyzacji*, PWE, Warszawa 1998, s. 195; **A. Nadratowska**, *Wpływ poszczególnych form prywatyzacji na efektywność gospodarowania*, w: **T. Kierczyński** (red.), *Spółka akcyjna jako forma prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Lege Artis, Warszawa 1990, s. 54; **T. Surdykowska**, *Prywatyzacja*, PWN, Warszawa 1996, s. 128; **S. Włodyka**, *Spółki w procesie komercjalizacji i prywatyzacji*, w: **idem** (red.), *Prawo spółek*, Instytut Prawa Spółek i Inwestycji Zagranicznych, Kraków 1996, s. 657.

² Zob. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. z 2013 r., nr 0, poz. 216) art. 52.

³ Zob. *ibidem*, art. 51, ust. 1.

do spraw Skarbu Państwa może wyrazić zgodę na oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania spółce niespełniającej tego warunku⁴.

Preferencje kapitałowe tworzenia spółek z udziałem pracowników przedsiębiorstw państwowych przekazywanych do odpłatnego korzystania, których zasoby finansowe są ograniczone⁵, przy małym zainteresowaniu inwestorów zewnętrznych objęciem akcji⁶ wydają się zrozumiałe, choć stanowią główne źródło problemów tych spółek⁷. Niskie perspektywy podwyższenia niewielkiego kapitału zakładowego, wraz z nadmiernym obciążeniem spółek pracowniczych zobowiązaniem z tytułu korzystania z przedsiębiorstwa państwowego⁸ i brakiem prawa jego własności w okresie obowiązywania umowy zawartej ze Skarbem Państwa, negatywnie wpływają na ich zdolność do pozyskania środków finansowych z kredytu bankowego na realizację obligatoryjnych inwestycji⁹. Określone przez ustawodawcę kapitałowo-własnościowe warunki dla spółek powstałych w celu przejęcia w odpłatne użytkowanie przedsiębiorstw państwowych mogą zatem w istotny sposób determinować efektywność i skuteczność tej ścieżki prywatyzacji bezpośredniej, oddziałując tym samym na ich funkcjonowanie i dalszy rozwój.

Zasadniczym celem opracowania jest przedstawienie wyników przeprowadzonych badań empirycznych, zmierzających do oceny stopnia spełniania kapitałowo-własnościowych warunków tworzenia spółek pracowniczych, z uwzględnieniem wykorzystania przez nie możliwości odstąpienia od konieczności spełnienia tych

⁴ Zob. *ibidem*, art. 51, ust. 2.

⁵ Zob. **E. Bojar**, **M. Sosińska-Wit**, *Leasing pracowniczy jako czynnik rozwoju przedsiębiorstwa*, w: **R. Borowiecki** (red.), *Wyzwania rozwojowe a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Europejska Rada Zarządzania – CECIOS, Warszawa – Kraków 1999, s. 426.

⁶ Zob. **S. Krajewski**, *Konflikty interesów po prywatyzacji*, w: **M. Jarosz** (red.), *Manowce polskiej prywatyzacji*, PWN, Warszawa 2001, s. 93–103.

⁷ Por. **M. Jarosz**, **M. Kozak**, *Ekonomiczna i społeczna kondycja spółek pracowniczych w latach 1991–1994. Konkluzje*, w: **M. Jarosz** (red.), *Blaski i cienie spółek pracowniczych 1991–1994*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1995, s. 118, 120, 122; **J. Szomburg**, *Efekty prywatyzacji drogą leasingu*, „Transformacja Gospodarki” nr 68, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 1996, s. 41.

⁸ Zob. **W. Karpińska-Mizelińska**, **T. Smuga**, *Zmiany relacji własnościowych i ich wpływ na poprawę efektywności gospodarowania w długim okresie*, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1997, s. 117–118.

⁹ Por. **E. Bojar**, **M. Sosińska-Wit**, **Z. Żminda**, *Leasing pracowniczy a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Politechnika Lubelska, Lublin 2003, s. 95, 110–110; **E.M. Wrońska**, *Strategie finansowe spółek pracowniczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004, s. 130, 134–135.

warunków. Dla realizacji wyznaczonego celu sformułowano hipotezę badawczą stanowiącą, iż większość spółek pracowniczych, spełniając warunki kapitałowo-własnościowe ich tworzenia, w niewielkim stopniu przekraczała ustawowo określone w nich wielkości minimalne. Weryfikacja postawionej hipotezy została przeprowadzona w grupie osiemnastu spółek pracowniczych z województwa mazowieckiego, które zawarły umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2004.

2. Metodyka badań empirycznych

Badania empiryczne nad kapitałowo-własnościowymi warunkami tworzenia spółek pracowniczych zostały przeprowadzone wśród podmiotów, które zawarły umowy o oddanie przedsiębiorstwa państwowego do odpłatnego korzystania w latach 2000–2004. Wybór do badań empirycznych spółek pracowniczych, które zawarły umowy ze Skarbem Państwa we wskazanym okresie wynikał z dwóch przesłanek:

- dotychczas przeprowadzone badania empiryczne, koncentrujące się wokół problemów tworzenia, funkcjonowania i rozwoju spółek pracowniczych, nie obejmowały okresu po roku 2000¹⁰ oraz
- z dniem 14 grudnia 2004 roku warunki przekazywania przedsiębiorstw państwowych do odpłatnego korzystania uległy istotnym zmianom¹¹ w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Analiza stopnia spełnienia kapitałowo-własnościowych warunków przez powstałe spółki pracownicze objęła 27 jednostek z województwa mazowieckiego, ponieważ na jego terenie w latach 2000–2004 utworzono najwięcej¹² tego rodzaju spółek.

¹⁰ Zob. m.in. **P. Kozarzewski, R. Woodward**, *Secondary privatization in Poland (Part I): Evolution of ownership structure and company performance in firms privatized by employee buyouts*, Raporty Case No. 47, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2001.

¹¹ Por. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie warunków spłaty należności za korzystanie z przedsiębiorstwa (Dz.U. z 2004 r., nr 269, poz. 2666); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, sposobu zabezpieczenia niespłaconej części należności oraz warunków oprocentowania niespłaconej należności (Dz.U. z 1997 r., nr 130, poz. 855).

¹² Por. *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 1999 r.*, GUS, Warszawa 2000, s. 54; *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 2004 r.*, GUS, Warszawa 2005, s. 39.

Z 27 przedsiębiorstw wytypowanych do próby badawczej wykluczono spółki pracownicze:

- utworzone przed wejściem w życie nowej ustawy prywatyzacyjnej¹³ (3 przedsiębiorstwa);
- poddane przekształceniom organizacyjno-prawnym¹⁴ lub postawione w stan likwidacji/upadłości w okresie od dnia zawarcia umowy ze Skarbem Państwa do końca 2011 roku (5 podmiotów);
- o których dane udostępnione przez Ministerstwo Skarbu Państwa w zakresie prowadzonych badań empirycznych były niekompletne (1 jednostka).

Ostatecznie do próby badawczej zakwalifikowano 18 spółek pracowniczych z województwa mazowieckiego, które zawarły umowy ze Skarbem Państwa w latach 2000–2004 i w niezmienionej formie prowadziły działalność gospodarczą do końca 2011 roku. Większość badanych spółek pracowniczych (14 przedsiębiorstw) funkcjonowało w formie organizacyjno-prawnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Wśród spółek pracowniczych należących do próby badawczej dominowały (zob. tab. 1):

- jednostki działające w sektorze budownictwo¹⁵ (6 jednostek),
- podmioty zatrudniające od 51 do 250 pracowników¹⁶, czyli przedsiębiorstwa średnie¹⁷ (8 podmiotów).

Ocena stopnia spełnienia kapitałowo-własnościowych warunków przez spółki utworzone dla przejęcia w odpłatne użytkowanie przedsiębiorstw państwowych koncentruje się wokół odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu spółki pracownicze, spełniając ustawowo określone warunki, przekraczają wskazane w nich wielkości minimalne. Analiza została dokonana na dzień rejestracji badanych spółek pracowniczych w Rejestrze Przedsiębiorców w oparciu na dokumentacji Ministerstwa Skarbu Państwa, sporządzonej dla zaopiniowania poszczególnych wniosków Wojewody Mazowieckiego w sprawie prywatyzacji bezpośredniej realizowanej tą ścieżką.

¹³ Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w dniu 08.01.1997 r. uchyliła Ustawę z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

¹⁴ Trzy spółki pracownicze we wskazanym okresie badawczym zmieniły formę organizacyjno-prawną spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na spółkę komandytową.

¹⁵ Dominujący rodzaj działalności gospodarczej prowadzonej w roku 2011.

¹⁶ Przeciętna wielkość zatrudnienia w roku 2011.

¹⁷ *SME – definition*; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_pl.pdf, s. 14; stan na dzień 17.06.2014 r.

TABELA 1: *Spółki pracownicze zakwalifikowane do próby badawczej*

Spółka pracownicza	Rodzaj działalności gospodarczej (wg sekcji PKD 2007)	Zatrudnienie (os.)
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	Budownictwo	51–100
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	Budownictwo	101–250
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	Budownictwo	51–100
PRDI SA w Mławie	Budownictwo	101–250
WCMB Sp. z o.o.	Handel hurtowy i detaliczny	do 20
Elektroprojekt SA w Warszawie	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	pow. 250
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	Transport i gospodarka magazynowa	pow. 250
Morspol SA w Warszawie	Transport i gospodarka magazynowa	21–50
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	Budownictwo	pow. 250
ZTE RADOM Sp. z o.o.	Transport i gospodarka magazynowa	pow. 250
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	do 20
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim	Transport i gospodarka magazynowa	101–250
Tarczyn Sp. z o.o.	Przetwórstwo przemysłowe	21–50
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	Budownictwo	101–250
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	Transport i gospodarka magazynowa	51–100
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	do 20
Polmos SA w Warszawie	Przetwórstwo przemysłowe	51–100
PolSPORT Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	Przetwórstwo przemysłowe	do 20

Źródło: oprac. własne na podstawie danych z bazy Info Veriti: <http://www.infoveriti.pl/>.

3. Spełnienie warunków kapitałowo-własnościowych przez spółki pracownicze – wyniki badań empirycznych

Kapitał zakładowy pełni w przedsiębiorstwie trzy podstawowe funkcje, tj. funkcję prawną, ekonomiczną i gwarancyjną¹⁸. Zgromadzenie kapitału zakładowego

¹⁸ Por. **J. Ickiewicz**, *Pozyskiwanie, koszt i struktura kapitału w przedsiębiorstwach*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2004, s. 42–43; **A. Koch**, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, w: **A. Koch, J. Napierała** (red.), *Prawo spółek handlowych. Podręcznik akademicki*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013, s. 282; **J. Ostaszewski, T. Ciecirkó, K. Kreczmańska-Gigol, P. Russel**, *Finanse spółki akcyjnej*, Difin, Warszawa 2009, s. 88; **A. Sajnog**, *Funkcje i cele podwyższania kapitału zakładowego w spółkach akcyjnych*, w: **J. Duraj** (red.), *Instrumenty kształtowania dochodowości i rentowności przedsiębiorstwa*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 2013/278, s. 59–62.

w wymaganej przez Kodeks spółek handlowych wielkości minimalnej¹⁹ pozwala na ustanowienie spółki o określonym początkowym potencjale gospodarczym, lecz nie musi zapewniać osiągnięcia dodatniego wyniku finansowego z prowadzonej przez nią działalności. Istnienie natomiast pokrycia kapitału zakładowego pewnym stałym majątkiem minimalnym jest gwarancją zaspokojenia wierzycieli spółki²⁰, których roszczenia w przypadku jej likwidacji rozpatrywane są przed roszczeniami wspólników.

Kapitał zakładowy w spółce powstałej w celu przejęcia w odpłatne użytkowanie przedsiębiorstwa państwowego zgodnie z Ustawą o komercjalizacji i prywatyzacji musi być wyższy od 20% sumy jego funduszy²¹, a udział w nim inwestorów zewnętrznych nie powinien być mniejszy niż 20%²², co odzwierciedla dodatkowe oczekiwania ustawodawcy, odnoszące się do wypełniania przez spółki pracownicze podstawowych funkcji wobec wszystkich grup interesariuszy.

Spośród osiemnastu spółek pracowniczych zakwalifikowanych do próby badawczej w pięciu – Zakład Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o., Tarczyn Sp. z o.o., Ostrada Sp. z o.o., Polmos SA i Polsport Sp. z o.o. – udział kapitału zakładowego w sumie funduszu założycielskiego i funduszu przedsiębiorstwa był równy bądź zbliżony do 20% (wielkość minimalna). W jednej spółce pracowniczej – Geokart Sp. z o.o. – kapitał zakładowy stanowił 4966,82% sumy funduszy przedsiębiorstwa państwowego oddanego jej do odpłatnego korzystania (wielkość maksymalna) (zob. tab. 2).

¹⁹ Do dnia 8.01.2009 r. minimalna wielkość kapitału zakładowego dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wynosiła 50 000,00 zł (wartość nominalna udziału – 500,00 zł), a dla spółki akcyjnej 500 000,00 zł (wartość nominalna akcji – 1 zł) – zob. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.) art. 154, 308.

²⁰ Zob. **A. Sajnog, J. Duraj**, *Funkcja gwarancyjna kapitału zakładowego publicznych spółek giełdowych*, w: **D. Zarzecki** (red.), *Zarządzanie finansami. Wycena przedsiębiorstw, zarządzanie wartością, zarządzanie ryzykiem*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2013/761, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 60, s. 288–294.

²¹ Zob. Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. z 2013 r., nr 0, poz. 216) art. 51, ust. 1, pkt 3.

²² Zob. *ibidem*, art. 51, ust. 1, pkt 4.

TABELA 2: *Udział kapitału zakładowego spółki pracowniczej w sumie funduszy przedsiębiorstwa państwowego*

Spółka pracownicza	Suma funduszy przedsiębiorstwa państwowego (zł)	Kapitał zakładowy spółki pracowniczej (zł)	Udział kapitału zakładowego spółki pracowniczej w sumie funduszy przedsiębiorstwa państwowego (%)
PRD Sp. z o. o. w Przysusze	597 798,47	300 000,00	50,18
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	1 669 655,15	521 200,00	31,22
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	2 735 030,71	581 500,00	21,26
PRDI SA w Mławie	2 857 347,00	628 600,00	22,00
WCMB Sp. z o.o.	4 477 705,26	1 150 000,00	25,68
Elektroprojekt SA w Warszawie	2 477 923,69	780 000,00	31,48
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	4 404 430,46	1 116 500,00	25,35
Morspol SA w Warszawie	3 212 600,00	1 962 700,00	61,09
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	4 342 814,04	1 159 000,00	26,69
ZTE RADOM Sp. z o.o.	21 358 400,00	4 275 000,00	20,02
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	67 681,14	56 600,00	83,63
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	2 576 222,98	761 100,00	29,54
Tarczyn Sp. z o.o.	1 721 608,20	355 000,00	20,62
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	2 459 261,48	500 000,00	20,33
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	4 032 078,49	1 000 000,00	24,80
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	4 570,33	227 000,00	4966,82
Polmos SA w Warszawie	4 501 780,24	900 000,00	20,00
Polsport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	1 551 499,30	320 000,00	20,63
<i>Mierniki statystyki opisowej</i>	<i>Liczba podmiotów</i>		18
	<i>Średnia arytmetyczna</i>		305,63
	<i>Odchylenie standardowe</i>		1163,40
	<i>Minimum</i>		20,00
	<i>Maksimum</i>		4966,82
	<i>Kwartyl 1</i>		20,62
	<i>Mediana</i>		25,52
	<i>Kwartyl 3</i>		31,41

Źródło: oprac. własne.

W sześciu badanych spółkach pracowniczych – Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Zwoleniu, Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o., Morspol SA, Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa

Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o., Ostrada Sp. z o.o. i Polsport Sp. z o.o – udział pracowników przekazywanego do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwa państwowego, którzy przystąpili do spółki w ogólnej ich liczbie²³ wynosił ponad 90%, przy czym w jednej z nich był on równy 100% (wielkość maksymalna) (zob. tab. 3).

TABELA 3: *Odsetek pracowników przedsiębiorstwa państwowego przystępujących do spółki pracowniczej*

Spółka pracownicza	Pracownicy przedsiębiorstwa państwowego (os.)	Pracownicy przystępujący do spółki pracowniczej (os.)	Odsetek pracowników przedsiębiorstwa państwowego przystępujących do spółki pracowniczej (%)
PRD Sp. z o. o. w Przysusze	73	61	83,56
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	129	129	100,00
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	139	133	95,68
PRDI SA w Mławie	124	97	78,23
WCMB Sp. z o.o.	54	39	72,22
Elektroprojekt SA w Warszawie	359	258	71,87
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	370	287	77,57
Morspol SA w Warszawie	142	131	92,25
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	171	134	78,36
ZTE RADOM Sp. z o.o.	338	284	84,02
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	26	25	96,15
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	255	202	79,22
Tarczyn Sp. z o.o.	26	17	65,38
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	92	89	96,74
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	624	384	61,54
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	21	17	80,95
Polmos SA w Warszawie	123	105	85,37
Polsport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	52	49	94,23
<i>Mierniki statystyki opisowej</i>	<i>Liczba podmiotów</i>		18
	<i>Średnia arytmetyczna</i>		82,96
	<i>Odchylenie standardowe</i>		11,20
	<i>Minimum</i>		61,54
	<i>Maksimum</i>		100,00
	<i>Kwartył 1</i>		76,23
	<i>Mediana</i>		82,26
		<i>Kwartył 3</i>	93,74

Źródło: oprac. własne.

²³ Por. *ibidem*, art. 51, ust. 1, pkt 1.

W dwóch przedsiębiorstwach – Ostrada Sp. z o.o. i Polsport Sp. z o.o. – których kapitał zakładowy stanowił około 20% sumy funduszy przedsiębiorstwa państwowego oddanego do odpłatnego korzystania, odsetek jego pracowników, przystępujących do spółki pracowniczej przekraczał 90% (por. tab. 2, 3).

Trzy spółki pracownicze spośród należących do próby badawczej – Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Zwoleniu, Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. i Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim – przejęły przedsiębiorstwo państwowe w odpłatne użytkowanie przy braku udziału inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym²⁴ (wielkość minimalna). W pięciu przedsiębiorstwach – Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Drogowych Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Inżynieryjnych SA, Morspol SA, Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Mostowych Sp. z o.o. i Zakład Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o. – udział inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym był równy lub zbliżony do 20% (zob. tab. 4). Dwie spółki pracownicze – Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Sp. z o.o. w Zwoleniu i Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Sp. z o.o. – w których odsetek pracowników przedsiębiorstwa państwowego obejmujących udziały przekraczał 90%, udział inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym był zerowy (por. 3, 4).

TABELA 4: *Udział inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym spółki pracowniczej*

Spółka pracownicza	Kapitał zakładowy spółki pracowniczej (zł)	Kapitał zakładowy inwestorów zewnętrznych (zł)	Udział inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym spółki pracowniczej (%)
PRD Sp. z o.o. w Przysusze	300 000,00	127 300,00	42,43
PRD Sp. z o.o. w Zwoleniu	521 200,00	0,00	0,00
PRI-D Sp. z o.o. w Grójcu	581 500,00	116 300,00	20,00
PRDI SA w Mławie	628 600,00	125 800,00	20,01
WCMB Sp. z o.o.	1 150 000,00	964 800,00	83,90
Elektroprojekt SA w Warszawie	780 000,00	216 900,00	27,81
PKS Sp. z o.o. w Grójcu	1 116 500,00	420 000,00	37,62
Morspol SA w Warszawie	1 962 700,00	403 500,00	20,56
PRD-M Sp. z o.o. w Płońsku	1 159 000,00	232 800,00	20,09
ZTE RADOM Sp. z o.o.	4 275 000,00	855 000,00	20,00
BSiPB MSW Sp. z o.o. w Warszawie	56 600,00	0,00	0,00
PKS Sp. z o.o. w Grodzisku Maz.	761 100,00	0,00	0,00

²⁴ Por. *ibidem*, art. 51, ust. 2.

Spółka pracownicza	Kapitał zakładowy spółki pracowniczej (zł)	Kapitał zakładowy inwestorów zewnętrznych (zł)	Udział inwestorów zewnętrznych w ka- pitale zakładowym spółki pracowniczej (%)
Tarczyn Sp. z o.o.	355 000,00	252 500,00	71,13
Ostrada Sp. z o.o. w Ostrołęce	500 000,00	112 000,00	22,40
ZTiSZE Sp. z o.o. w Warszawie	1 000 000,00	220 000,00	22,00
Geokart Sp. z o.o. w Warszawie	227 000,00	86 000,00	37,89
Polmos SA w Warszawie	900 000,00	571 800,00	63,53
Polsport Sp. z o.o. w Górze Kalwarii	320 000,00	112 000,00	35,00
<i>Mierniki statystyki opisowej</i>	<i>Liczba podmiotów</i>		18
	<i>Średnia arytmetyczna</i>		30,24
	<i>Odchylenie standardowe</i>		23,43
	<i>Minimum</i>		0,00
	<i>Maksimum</i>		83,90
	<i>Kwartyl 1</i>		20,00
	<i>Mediana</i>		22,20
<i>Kwartyl 3</i>		37,82	

Źródło: oprac. własne.

W Zakładzie Transportu Energetyki Radom Sp. z o.o. kapitał zakładowy, którego 20% posiadali inwestorzy zewnętrzni, stanowił około 20% sumy funduszy przedsiębiorstwa państwowego przejętego w odpłatne użytkowanie (por. tab. 2, 4).

We wszystkich badanych spółkach pracowniczych z wyjątkiem dwóch – Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grójcu i Zakładu Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o. – inwestorami zewnętrznymi były osoby fizyczne²⁵. W Przedsiębiorstwie Komunikacji Samochodowej Sp. z o.o. w Grójcu inwestorami zewnętrznymi byli: Starostwo Powiatowe w Grójcu i w Białobrzegu oraz Gmina Tarczyn, na terenie których przedsiębiorstwo świadczy usługi przewozów pasażerskich, a ich łączny udział w kapitale zakładowym wynosił 37,62%. W Zakładzie Transportu Energetyki „ZTiSZE” Sp. z o.o. jednym z inwestorów zewnętrznych był główny odbiorca jego usług transportowo-sprzętowych – STOEN SA, którego udział w kapitale zakładowym był równy 10%.

²⁵ Por. *ibidem*, art. 51 ust. 1 pkt 2.

3. Zakończenie

Kapitał zakładowy w co drugiej spółce pracowniczej zakwalifikowanej do próby badawczej stanowił co najwyżej 25,52% sumy funduszy przedsiębiorstwa państwowego przekazanego do odpłatnego korzystania. Udział pracowników przekazywanego do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwa państwowego przystępujących do spółki w ogólnej ich liczbie, który w dwóch na każde cztery badane spółki pracownicze przekraczał 82,26%, świadczy o znaczącym zainteresowaniu pracowników uczestnictwem w procesie prywatyzacji bezpośredniej realizowanej tą ścieżką. W co drugiej spółce pracowniczej należącej do próby badawczej udział inwestorów zewnętrznych w kapitale zakładowym wynosił co najwyżej 22,20%. Tylko trzy spółki pracownicze – motywując swoje wnioski obawą przed wrogim przejęciem – za zgodą ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa przejęły w odpłatne użytkowanie przedsiębiorstwo państwowe bez objęcia 20% udziałów przez osoby w nim niezatrudnione. Spośród badanych spółek pracowniczych w przypadku dwóch minister właściwy do spraw Skarbu Państwa zezwolił na objęcie udziałów inwestorom zewnętrznym, niebędącym osobami fizycznymi.

Przeprowadzone badania empiryczne pokazują, że choć spółki pracownicze spełniały kapitałowo-własnościowe warunki umożliwiające im przejęcie przedsiębiorstwa państwowego w odpłatne użytkowanie, to stopień w jakim połowa z nich przekraczała ustawowo określone wielkości minimalne dla wartości kapitału zakładowego i wielkości udziału w nim inwestorów zewnętrznych był nieznaczący. Warto przy tym zaznaczyć, iż korzystanie przez badane spółki pracownicze z możliwości odstąpienia od konieczności spełnienia kapitałowo-własnościowych warunków ich tworzenia odbywało się na niewielką skalę. Tym samym można zaryzykować twierdzenie o istnieniu w badanych jednostkach pozakapitałowych barier skutecznej prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w formie spółek pracowniczych.

Bibliografia

Akty prawne:

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie warunków spłaty należności za korzystanie z przedsiębiorstwa (Dz.U. z 2004 r., nr 269, poz. 2666).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, sposobu zabezpieczenia niespłaconej części należności oraz warunków oprocentowania niespłaconej należności (Dz.U. z 1997 r., nr 130, poz. 855).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. z 2013 r., nr 0, poz. 216).

Opracowania:

Baehr Jerzy, *Spółka z udziałem kapitałowym pracowników*, Polski Dom Wydawniczy Ławica, Warszawa – Poznań 1993.

Bojar Ewa, Sosińska-Wit Małgorzata, *Leasing pracowniczy jako czynnik rozwoju przedsiębiorstwa*, w: Ryszard Borowiecki (red.), *Wyzwania rozwojowe a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Europejska Rada Zarządzania – CECIOS, Warszawa – Kraków 1999, s. 422–428.

Bojar Ewa, Sosińska-Wit Małgorzata, Żminda Zygmunt, *Leasing pracowniczy a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Politechnika Lubelska, Lublin 2003.

Górka Katarzyna, *Samorząd pracowniczy w procesie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, w: Ryszard Borowiecki (red.), *Kierunki przekształceń własnościowych w gospodarce. Aspekt teoretyczno-praktyczny*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział w Krakowie, Kraków 1991, s. 83–97.

Ickiewicz Janina, *Pozyskiwanie, koszty i struktura kapitału w przedsiębiorstwach*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2004.

Jarosz Maria, Kozak Marek, *Ekonomiczna i społeczna kondycja spółek pracowniczych w latach 1991–1994. Konkluzje*, w: Maria Jarosz (red.), *Blaski i cienie spółek pracowniczych 1991–1994*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1995, s. 117–125.

Jawłowski Andrzej, *Prywatyzacja pracownicza. Przemiany firm i ich załóg*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2001.

Karpińska-Mizielińska Wanda, Smuga Tadeusz, *Zmiany relacji własnościowych i ich wpływ na poprawę efektywności gospodarowania w długim okresie*, Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych, Warszawa 1997.

Koch Andrzej, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, w: Andrzej Koch, Jacek Napierała (red.), *Prawo spółek handlowych. Podręcznik akademicki*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013, s. 258–346.

Kozarzewski Piotr, *Prywatyzacja bezpośrednia: stan prawny*, w: Maria Jarosz (red.), *Prywatyzacja bezpośrednia. Inwestorzy. Menedżerowie. Pracownicy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1998, s. 19–31.

Kozarzewski Piotr, Woodward Richard, *Secondary privatization in Poland (Part I): Evolution of ownership structure and company performance in firms privatized by employee buyouts*, Raporty Case No. 47, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2001.

Krajewski Stefan, *Konflikty interesów po prywatyzacji*, w: Maria Jarosz (red.), *Manowce polskiej prywatyzacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 91–109.

Nadratowska Anna, *Wpływ poszczególnych form prywatyzacji na efektywność gospodarowania*, w: Tadeusz Kierczyński (red.), *Spółka akcyjna jako forma prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, „Lege Artis”, Warszawa 1990, s. 46–70.

Ostaszewski Janusz, Cicirko Tomasz, Kreczmańska-Gigol Katarzyna, Russel Piotr, *Finanse spółki akcyjnej*, Difin, Warszawa 2009.

Sajnog Artur, Duraj Jan, *Funkcja gwarancyjna kapitału zakładowego publicznych spółek giełdowych*, w: Dariusz Zarzecki (red.), *Zarządzanie finansami. Wycena przedsiębiorstw, zarzą-*

dzanie wartością, zarządzanie ryzykiem, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2013/761, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* nr 60, s. 287–301.

Sajnog Artur, *Funkcje i cele podwyższania kapitału zakładowego w spółkach akcyjnych*, w: Jan Duraj (red.), *Instrumenty kształtowania dochodowości i rentowności przedsiębiorstwa*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 2013/278, s. 55–77.

Szomburg Jan, *Efekty prywatyzacji drogą leasingu*, „Transformacja Gospodarki” nr 68, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 1996.

Surdykowska Teresa, *Prywatyzacja*, PWN, Warszawa 1996.

Włodyka Stanisław, *Spółki w procesie komercjalizacji i prywatyzacji*, w: idem (red.), *Prawo spółek*, Instytut Prawa Spółek i Inwestycji Zagranicznych, Kraków 1996, s. 632–665.

Wrońska Elżbieta Maria, *Strategie finansowe spółek pracowniczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.

Zwierzynska-Buballo Teresa (red.), *Leksykon prywatyzacji*, PWE, Warszawa 1998.

Dokumenty:

Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 1999 r., GUS, Warszawa 2000.

Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 2004 r., GUS, Warszawa 2005.

Strony internetowe:

SME – definicion, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_pl.pdf, s. 14; stan na dzień 17.06.2014 r.

Agnieszka MATUSZEWSKA-PIERZYŃKA

CAPITAL-OWNERSHIP FORMING CONDITIONS OF EMPLOYEE-OWNED COMPANIES IN POLAND

(Summary)

The essential aim of this paper is to present results of conducted research, leading to the degree assessment of meeting capital-ownership forming conditions of employee-owned companies, including usage by them of the abandonment possibility from the need to fulfill of these requirements. Empirical studies on capital-ownership forming conditions of employee-owned companies were carried out among entities from the Mazovian province which entered into the giving a state-owned enterprise to be used for a consideration agreement over the period 2000–2004 and continued business activities in the unchanged form to the end of 2011. The degree analysis of capital-ownership conditions fulfillment by companies formed for taking over state-owned enterprises into usage for a consideration was made per day of their registration in the Register of Entrepreneurs, based on documentation of the Ministry of Treasury. Conducted research shows, that although employee-owned companies meet capital-ownership conditions letting them take over a state-owned enterprise into usage for a consideration, the degree in which the half of them exceeded the specified by law minima for the value of share capital and the size of the outside investors participation in it was little. Additionally, it is worthwhile emphasizing, that usage by examined employee-owned companies the abandonment possibility from the need to fulfill of their capital-ownership forming conditions took place on the small scale.

Keywords: process of privatization; direct privatization; giving of a state-owned enterprise to a company to be used for a consideration